

اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران

۱

گزارش گندم

گندم را می‌توان مهم‌ترین محصول زراعی کشور دانست. سطح زیر کشت آن طی سی سال گذشته (اعم از آبی و دیم) حدود ۵۰ درصد سطح زیر کشت محصولات زراعی سالیانه ایران را تشکیل داده است. سطح زیر کشت آبی آن طی سالهای اخیر به ۲/۵ میلیون هکتار یعنی حدود ۴۰ درصد سطح زیر کشت محصولات آبی رسیده است. سطح زیر کشت دیم آن در سالهای غیر خشک حدود ۴/۴ میلیون هکتار بوده است.

حدود ۴۱ درصد انرژی و ۴۳ درصد پروتئین مصرفی جامعه از این محصول تأمین می‌گردد.

کشاورزی ایران با نام و شاخص گندم شناخته شده و ارزیابی توفیق یا عدم توفیق برنامه‌ها با معیار میزان توفیق تولید داخلی گندم کشور مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌گیرد.

با اجرای قانون هدفمند شدن یارانه‌ها و بهینه شدن مصرف نان انتظار می‌رفت که حداکثر نیاز گندم مصرفی کشور به حدود ۱۰ میلیون تن کاهش یابد. ریاست محترم جمهور رسماً کاهش ۳۰ درصدی مصرف گندم ناشی از هدفمندی را در سال اوایل ۹۰ اعلام فرمودند. با توجه به محدودیت مانور کشاورز در تغییر تناوب کشت در اراضی دیم، تحقق چنین کاهش تقاضایی، می‌باید نزدیک به یک میلیون هکتار از اراضی آبی کشور را از کشت گندم آزاد کرده، فرصت مناسبی برای بهبود خوداتکایی در سایر اقلام ضروری وارداتی مثل دانه‌های روغنی ذرت و جو فراهم کرده، اصلاح تناوب کشت در راستای تقویت پایدار کشاورزی کشور را به ارمغان آورد.

آمارهای اعلام شده از مقادیر سطح زیر کشت این محصول طی سالهای ۹۱ و ۹۰ حاکی است که متأسفانه سطح زیر کشت آبی گندم کاهش نیافته و به میزان ۲/۷ میلیون هکتار (همان سطح در پیش بینی اعداد برنامه پنجم) همچنان استمرار یافته است. از آنجا که صادرات گندم قابل ملاحظه نیست، ثبات سطح زیر کشت بمعنی آن است که یا کاهش مصرف فوق‌الذکر تحقق نیافته و یا با کاهش معنی‌دار عملکرد زراعی در هکتار روبرو هستیم.

تولید سال زراعی ۹۱-۹۰ که مصرف سال ۹۱ را تأمین می‌کند، توسط وزارت کشاورزی ۱۳ الی ۱۴ میلیون تن اعلام که علی‌القاعده بمعنی وجود ۳ الی ۴ میلیون تن مازاد موجودی است. اما اخبار و گزارش‌های مختلف حاکی است مسئولان تجارت کشور علیرغم سه میلیون تن واردات شش‌ماهه اول و محمولات روی آب، همچنان بدنبال واردات گندم بمنظور تأمین نیازهای کشور می‌باشند. حتی در اخبار آمده بود که ایران مجبور شده مذاکرات و

توافقی‌هایی با هند و پاکستان برای واردات گندم انجام دهد. گندم تولیدی این دو کشور به دلیل آلودگی شدید به بیماری قرنطینه‌ای سیاهک ناقص هندی، بر اساس ملاحظات قرنطینه‌ای، سالهای طولانی در لیست سیاه واردات ایران بوده است. واردات حجیم گندم همواره در نیمه دوم سال و بعد از کسب اطمینان از میزان تولیدات داخلی انجام می‌شده است. در حالیکه در سال جاری این امر با جدیت از ابتدای سال مورد اقدام قرار گرفته و کماکان بنظر میرسد در جهت تأمین کسری، مسئولان بدنال ادامه روند واردات می‌باشند. بدین طریق تردید جدی در صحت و همخوانی آمار اعلامی بروز می‌کند. این عارضه‌ای است که باید مورد توجه جدی قرار گیرد. بدون دسترسی به آمار قابل اطمینان بالاخص در مورد تولید محصولات کشاورزی، مدیریت اقتصاد مقاومتی ممکن نیست.

هدف در این گزارش ارزیابی برنامه‌های تولید گندم کشور نیست. اما در سال حمایت از تولید ملی و در فضای اعلام اقتصاد مقاومتی برای مقابله با تحریم و تهدید استکبار، حال که در آستانه فصل کشت گندم قرار داریم چند توصیه و پیشنهاد جهت رفع چالشهای تولید گندم، بشرح زیر تقدیم می‌نماید :

۱- اعلام فوری قیمت تضمینی جهت ترمیم آثار قیمت‌گذاری سال قبل

کاهش و حرکت بطرف حذف مداخلات دولت و حمایت از انجام فعالیتهای خرید و فروش بین مصرف‌کننده و تولیدکننده از سیاست‌های مناسب برنامه پنجم است. لیکن تعیین قیمت‌های تضمینی موثر بایستی برای اطمینان از تداوم تولید داخلی، ادامه یابد. قوانین موضوعه حکم بر محاسبه قیمت تضمینی بر اساس قیمت تمام شده و اعمال تورم و پیش‌بینی سود عادلانه دارد. گندم در طی سالهای برنامه چهارم و دو سال اخیر با بی‌مهری مواجه بوده است. قیمت تضمین آن طی سالهای ۸۵ و ۸۶ ثابت نگهداشته شد. در سالهای برنامه چهارم متوسط رشد قیمت آن تنها ۱۳/۷ درصد بود. در دو سال اخیر کشاورزی کشور قانون هدفمند نمودن یارانه‌ها بخصوص افزایش حامل انرژی (حدود ۱۵ برابر شدن قیمت انرژی نفتی) را تجربه نمود. متوسط نرخ تورم در سالهای ۸۹ و ۹۰ را باید حداقل بیست درصد لحاظ کرد. بنابراین قیمت گندم تعیین شده سال ۹۱ باید حداقل ۴۸۰۰ ریال تعیین می‌شد. متأسفانه علیرغم تذکر دلسوزان منجمله گزارش کتبی اتاق در ابتدای سال ۹۱، قیمت ابتدا ۳۹۵۰ و سپس ۴۲۰۰ ریال یعنی حدود ۸/۵٪ کمتر از آستانه تاثیر تعیین و ابلاغ شد که موجب اعتراض و دلسردی تولیدکنندگان را فراهم نمود. بدین طریق دولت محترم ناخواسته، در زمانی بحرانی که کشور بیش از همیشه به خودکفایی گندم نیاز دارد، پیامی ناامیدکننده به گندمکار داد.

لذا پیشنهاد می‌گردد در آستانه فصل کشت جدید و برای جلب نظر کشاورزان و اطمینان از تحقق سطح زیر کشت مورد انتظار، قیمت تضمینی جذابی برای گندم تعیین و فوراً اعلام شود. قیمت تضمینی پیشنهادی گندم با اعمال تورم بر اساس محاسبات اول مهر ۹۱، حداقل ۶۲۰۰ و در صورت تمایل به صرفه و اشتیاق کشاورز ۶۵۰۰ ریال برای سال زراعی ۹۱-۹۲ برآورد گردید. اما با توجه به نوسانات شدید برابری ارز در روزهای اخیر، اعلام این قیمت ممکن است نتیجه مناسب نداشته باشد. بنابراین توصیه می‌شود:

الف- ارجح آن است که قیمت تضمینی ۶۵۰۰ ریال اعلام شود.

ب- یا علاوه بر اعلام قیمت تضمینی پایه ۶۲۰۰ ریال، به کشاورز اطمینان خاطر داده شود که قیمت تضمینی در صورت تغییر قیمت تمام شده ناشی از نوسانات ارزی اصلاح خواهد شد.

باید به مسئولین محترم نسبت به تسلیم به نظرات غیر کارشناسی و ضد تولیدی مطرح شده و زمزمه تعیین ۵۵۰۰ ریال، هشدار داد. تبعات تداوم پیام "عدم مطلوبیت کشت گندم" از دهان دولت محترم، یقیناً به ضرر امنیت غذایی کشور بوده و حتی هزینه نهایی تامین گندم ما را به نفع واردات بالا می‌برد.

۲- اعلام فوری اعطای تسهیلات به گندمکار

علاوه بر افزایش قیمت حاملهای انرژی، هزینه‌های خدمات و تامین نهاده‌ها، افزایش قابل ملاحظه دارد. معمولاً کشاورزان از شهریور یا مهر ماه آماده کردن زمین، تمهید و تدارک نهاده‌ها مربوط به کشت گندم را آغاز می‌کنند. عملاً تا شروع فصل برداشت (که در برخی مناطق ایران از خرداد آغاز می‌شود) زارع بمدت بیش از ۲۰۰ روز در تنگنای نقدینگی شدید قرار دارد. لذا پیش‌بینی تأمین اعتبارات ارزان برای کشاورزان گندم کار حداقل برای هر هکتار آبی پنج میلیون ریال و برای هر هکتار گندم دیم دو میلیون ریال (جمعاً ۲۰۵۰۰ میلیارد ریال) در تقویت و اطمینان از کشت و کار مناسب مؤثر است. **تامین و اعلام چنین تسهیلاتی پیامی صحیح به کشاورز می‌دهد که گندم همچنان مورد حمایت جدی است.**

۳- توجه ویژه به پایش و اطمینان از تامین نهاده کافی و کیفی

پایش و اطمینان از تأمین و عرضه نهاده‌های کیفی و بمیزان کافی بخصوص انواع کودهای شیمیایی، بذر و سموم حداقل وظیفه دولت است. کشاورزان کشور در سالهای اخیر در تامین این نهاده‌ها بالاخص کود، دچار مشکل شدید بوده و از نظر افت کیفیت بالاخص در سم رنج برده‌اند. افت شدید تأمین کودهای شیمیایی در فصل زراعی گذشته را باید از دلایل کاهش تولید دانست. افت مداوم مصرف کود شیمیایی که از سال ۸۶ ادامه دارد و در

سال ۹۰ بدترین وضعیت خود را تجربه کرده، در کشوری که از ضعف خاک رنج می‌برد، بهره‌وری تولید را بخطر می‌اندازد. حرکت بطرف آزادسازی، اهمیت نقش مدیریتی و نظارتی دولت را از بین نمی‌برد، بلکه نیاز بدان را می‌افزاید. اگر وزارتخانه بلکه دولت محترم در این مساله تغییر رویکرد نداده و حرکت بطرف آزاد سازی را همچنان منافی تکلیف خود در پایش مستمر فضای تولید و اطمینان از تامین نهاده فرض کند، تولید کشاورزی ایران بخطر می‌افتد.

۴- حمایت از خدمات مکانیزاسیون

خدمات مکانیزاسیون برای کشت و کار کشاورزی اهمیت بسیار در بهبود تولید دارد. باید امکانات و تجهیزات کافی و مناسب بالاخص در تامین لوازم یدکی و سوخت در اختیار گروه‌های مکانیزاسیون قرار گیرد. این حمایت باید چنان قوی باشد که امکان آماده‌سازی ۴۰٪ اراضی آبی کشور برای گندمکاری در طول سه ماه بهینه کشت، فراهم آید. بازای هر روز تاخیر کشت نسبت به روز بهینه، عملکرد تولید ۳۰ کیلوگرم در هکتار کاهش می‌یابد. با اتخاذ چنین رویکردی در گندم، بطور غیر مستقیم تحقق عملیات مکانیزاسیون بقیه محصولات کشاورزی را نیز می‌توان تضمین نمود.

۵- تسهیل دسترسی به سوخت

متأسفانه برنامه برقی کردن چاه‌های آب در حد مطلوب انجام نشده و هنوز تعدادی زیادی از چاه‌های کشور وابسته به مصرف سوخت فسیلی هستند. مقادیر سوخت تخصیص یافته چاه‌های غیر برقی و تراکتورها نیز عموماً در حد مطلوب نیست و بخشی از نیاز خود را با نرخ‌های بیشتر تأمین می‌کنند. در کوتاه مدت تسهیل دسترسی چاه‌ها و تراکتورها (که مجبور به کار فشرده در فصل محدود برای عملیات خاک ورزی اراضی تحت کشت گندم آبی می‌باشند) در توفیق افزایش تولید گندم بسیار اثرگذار خواهد بود.

۶- اتخاذ تدبیر فوری و رفع بحران بیمه محصولات کشاورزی

کشور در امر بیمه تجربه موفق داشته است. امر بیمه محصولات کشاورزی که با انحصار پرداخت دولت و تنها برای چند محصول در دهه شصت آغاز گردید در سال‌های اخیر به مشارکت بیمه‌گر و بیمه‌گذار از یکطرف و تسری به اغلب محصولات و تولیدات دام و طیور گسترش یافته است. تنگناهای شدید مالی، موجب توقف قرارداد بیمه در ابتدای فصل کشت حاضر گردیده است. اتخاذ تدابیری فوری بمنظور رفع این بحران و بجریان انداختن

سرپرست قراردادهای بیمه با حق بیمه متعارف، از طریق تامین و تخصیص اعتبارات مورد نیاز بانک کشاورزی، به ارتقاء انگیزه کشاورزان و توسعه کشت گندم کمک موثری خواهد نمود.